

ՏԱՍՏԵԼԻ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարեկանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 7 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամէն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

Армянская газета „МШАКЪ“ печатаетъ объявленія на армянскомъ, русскомъ и иностранныхъ языкахъ.
ПЛАТА за объявленія на четвертой страницѣ: 2 копѣйки со слова. Съ объявленія печатаемыхъ болѣе десяти разъ, дѣлается уступка.
Плата впередъ.
За ТРАУРНЫЯ объявленія на четвертой страницѣ взимается по 2 рубля, на первой страницѣ 4 рубля.
На первой страницѣ „Мшакъ“ никакія постороннія объявленія КРОМѢ ТРАУРНЫХЪ не печатаются.
Адресъ: ТИФЛИСЪ, редакция газ. „Мшакъ“.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հարստութիւն և քաղաքացիութիւն.—Ներքին տարեր
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ երեսնայն. Ներքին տարեր.
—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ երեսնայն. Արտաքին տարեր.—ԽԱՌԻՆ
ԼՈՒՐԻՆ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍՍ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐ-
ՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երբ որ մի երկիր գտնվում է անքաղաքակրթ դրութեան մէջ, ինչպէս և գտնվում էր մեր երկիրը պարսից ու թիւրքաց տիրապետութեան տակ, այն ժամանակ այդ երկրում նիւթական ահազին հարստութիւններ զիջված են լինում մի քանի անհատներին ձեռքում, իսկ նոյն երկրի ժողովրդի մեծամասնութիւնը գտնվում է ամենապտիկ ճշգրտութեան մէջ: Այնպիսի կառավարութիւնները, ինչպէս պարսից և թիւրքաց կառավարութիւնները, մի քանի անհատ, մի քանի ընտրեալներին այլ և այլ արտօնութիւններ շնորհելով, մի քանի ժողովրդի ընդհանրութեան բարօրութեան մասին: Երբ կովկասի մի մասը պարսից, իսկ միւս մասը թիւրքաց տիրապետութեան տակ էր, մեզ մօտ կային խաներ, բէգեր, մելիքներ, որոնք ունէին ահազին հողեր, անապատներ հարստութիւններ, իսկ ստորին ժողովուրդը կատարեալապէս զուրկ էր մինչև անգամ մարդավայել կեանքից: Այդ տեսակ հարստութիւններ, որոնք բաղկանում էին ընդհանր հողերից, թանգազին իրեղէններից, անհողէններից, չբեղ տներից և այլն (փողեր քիչ կային այն ժամանակ, որովհետև տնտեսական փոխանակութիւն և զրամ չէր կար երկրի մէջ), ի հարկէ հետևանք էին ժողովրդի մէջ հարստութեան անարդար, արուեստական, կամայական բաժանման: Դա՛հ կամ սուլթանը, որոնք, ի հարկէ, չէին կարող հասկանալ, որ իւրաքանչիւր կառավարութեան կոչումն է, որքան հարկ է հողը հպատակ ժողովուրդը և զ հարկ հարստութեան մասին,—մի քանի անհատներին, իրանց ծառայողներին էին հարստացնում, նրանց այլ և այլ արտօնութիւններ շնորհելով, որպէս վարձատրութիւն իրան ծառայութեան համար: Ուրեմն այն ժամանակվայ հարստութեան աղբիւրն էր՝ կառավարութեան կամայականութիւնը, և ոչ թէ հետևանք երկրի տնտեսական ազատ, ընդարձակ զարգացման: Դա՛հ վարձատրել էր ուղում իր պաշտօնեային,—և ահա նա շնորհում էր նրան հողեր, անտառներ, ամբողջ գիւղեր, պետական սնդուկից թռչակ, այլ և այլ թանգազին անհողէններ: Իսկ ժողովրդի ընդհանրութեան բարօրութեան մասին ոչ ոք չէր հոգում: Նոյն իսկ ամբողջ աղքատանում էր, մինչդեռ հարստանում էին մի քանի անհատներ, որովհետև այդ մի քանի անհատները, շահի ծառայողները, հարստանում էին ի վնաս ամբողջ բարօրութեան և, ի թէ՛ այդպէս կարելի է ասել, նոյն ամբողջ հաշուով:

Այժմ այդ ժամանակներն անցան. պարսից տիրապետութեան ժամանակներից մընացած արուեստական հարստութիւնները հետզհետէ անհետանում են: Բոլորաց տիրապետութեան սկզբից ի վեր, երբ կառա-

վարութիւնը դեռ ևս ստիպված էր անընդհատ պատերազմներ մղել կամ պարսիկներին, կամ թիւրքերին, կամ լեռնաբնակների դէմ, մեր երկիրը լցվեցաւ զրամով և ահա առաջ եկաւ հարստանալու մի նոր միջոց, բացվեցաւ հարստութեան մի նոր աղբիւր,—դա կապալառութեամբ, պօղբի տղան երբ որ գորբին այլ և այլ միջոցներ հայթայթելով հարստանալու միջոցն էր: Հարստանալու այդ աղբիւրից օգուտ քաղեցին, ի հարկէ, ոչ հին խաները, բէգերը և մելիքները, արիստօկրատ, ազնուական, կալուածատէր զարձա՛ծ հին պարսից պաշտօնեաները,—այլ հայ մանրավաճառները, որոնք և զարձան մեր ժամանակակից փողաւոր արիստօկրատիա: Ազնական հարուստները այժմ սկսում են հետզհետէ աղքատանալ, իսկ զրանց տեղը բռնեցին այլ և այլ կապալառուներ ու պողբիտներ:

Բայց և պատերազմների շրջանն անցաւ, անցան և նրա հետ միասին և կապալառութեան ու պողբիտների օգնութեամբ հարստանալու միջոցները: Եւ թէ՛ պատերազմների ժամանակներից բուսած, նոր թիւս՝ հարուստները դեռ կատարեալապէս չեն անհետացել մեզանում, բայց և այնպէս նրանց կարողութիւնը զգալի կերպով սկսել է պակասել և ոչ մէկին չէ աւելանում: Իսկ նոր նոր հարուստներ այլ ևս չեն յայտնվում մեզանում, քանի որ հանգամանքները հետզհետէ դժուրում են աննպաստաւոր անհատների համար մեծ հարստութիւններ զիջելու:

Պարսից տիրապետութեան կառավարչական կամայականութեան ժամանակներն անցան անվերապահաւոր, անցաւ ևս առաջ տիրապետութեան պատերազմական շրջանը,—այժմ սկսվել է նոյն տիրապետութեան խաղաղ շրջանը: Բայց մի և նոյն ժամանակ երկիրը դեռ չէ հասել տնտեսական որ և է նշանակութեան, որ փոխարինէր, որպէս հարստութեան աղբիւր, անցած ժամանակներում եղած հարստանալու արուեստական միջոցներին.—և ահա հին հարստութիւնները մեզանում գործում են, իսկ նորերը դեռ ևս երևան չեն գալիս: Աւելացրէք դրա վրա և վերջին ժամանակներում ամբողջ Բուսաստանում տիրապետող տնտեսական կրիզիսը, ճգնաժամը.—և ձեզ պարզ կը լինի թէ՛ մենք այժմ գտնվում ենք անցողիկ անհատների մէջ, երբ անհատը համար որ և է միջոցով հարստանալու կատարեալապէս անհասկնալի է:

Բայց մի և նոյն ժամանակ ինչքան էլ հարուստներ ունենինք, ինչքան էլ այդ հարստութիւնները խոշոր էին երևում, համեմատելով ամբողջ մեծամասնութեան չքաւորութեան հետ, այնու ամենայնիւ այդ մեր հարստութիւններից ոչ մէկը այն աստիճանի նշանաւոր չէր, որ զրանով կարելի լինէր ձեռնամուկ լինել մեր երկրի բնական բերքերի մշակութեանը ընդարձակ ձեռք: Դրա համար հարկաւոր են միլիոններ, իսկ մեր բոլոր հարստութիւններից ոչ մէկը պարզ միլիոնի չէ հասնում: Եւ ահա, երբ պարսից տիրապետութիւնն անցաւ, անցաւ ևս առաջ տիրապետութեան պատերազմական շրջանը, իսկ կենսական հերթը անհատական հարցը մեր երկրի համար զարձաւ տնտեսական հարցը և երկրի բնական հարստութիւնների մշակութիւնը.—մեր տեղական կապիտալիստները

ստիպված են անգործ մնալ և ասպարիզից յետ քաշվել, իսկ հետզհետէ առաջ են գալիս եւրոպական կապիտալիստները, որոնք միլիոններ են հաշուում իրանց կարողութիւնը, փոխանակ հարկւր հազարներով հաշուելու, ինչպէս մեր ամենահարուստ կապիտալիստները:

Հետևանքն ի՞նչ կը լինի. կամ մերոնք պէտք է խեղդի գան և իրանց մէջ ընկնալով թող ջոկ ձեռնամուկ լինի տնտեսական լայն գործունէութեան, երկրի բնական բերքերի ընդարձակ մշակութեան,—կամ պէտք է իրանց ասպարիզը զիջանք Նօբելներին, Բօտլիշներին և գուցէ ժամանակով արանցից էլ հարուստներին, զանազան ամերիկացի Վանդերբիլդներին, Մակիններին, Գուլդներին, որոնց կապիտալները հաշուում են ոչ թէ մի քանի միլիոններով, կամ տաս միլիոններով, այլ մի քանի հարիւր միլիոններով:

Իսկ թէ ինչ հանգամանքներ շնորհով են կազմակերպվել այդ տեսակ հարստութիւնները եւրոպայում և Ամերիկայում, և թէ ինչ է քաղաքակրթ ազգերի վերջնական նպատակը, որին նրանք ձգտում են և պէտք է ձգտեն հարստութեան բաժանման հարցում,—այդ մասին մենք կաշխատենք ուրիշ անգամ խօսել:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Մայիսի 15-ին

Տեղիս թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը, մի քանի օր առաջ ժողով գումարելով, վճեց բանալ վեցերորդ դասաւորում ևս (հինգերորդը մի տարի է որ բացված է) այս 1887—1888 ուսում, տարուց: Այդ միտքը վաղուց կար, բայց հանգամանքները և, զլխաւորապէս, նիւթական միջոցը, թող չէին տալիս բացելու Այս տարի դրան օգնեցին զինուորական ծառայութեան համար վերցրած վկայականների համար տուած կամաւոր նուէրների գումարը *), որ մինչև այժմ հասած է 6,000 ռուբլու և որը բաւական ապահովութիւն է դպրոցի համար: Պէտք է յիշած, որ տեղիս թեմական դպրոցը մշտական եկամուտ չունի. նա կառավարվում է մոմավաճառութեան կապալադրամով, կոնսիստորիայում հաւաքված դանադան նուէրներից, տեղիս եկեղեցիներից յատկացրած տոկոսներից: Այնպիսի տարիներում դպրոցը միմյան չորս դասաւորում ունենալով, ինչպէս ասում են, կառավարվելիս է եղել 13,000 ռուբլի ծախքով, իսկ այժմ նա. առաւ 7,000 ռուբլով, ասել է տուած, կառավարվելիս է 7,000 ռուբլով, ասել է թէ բաւական տնտեսութիւն է արել ներկայ հոգաբարձութիւնը, ի հարկէ շնորհով ուսուցչական խմբի, որը իր անցեալ տարվայ ուսուցիչներից բաւական գիշեր է: Այդպիսով նա յոյս ունի, որ ասպազայում կարող է կառավարել և 6 դասաւորում դպրոցը և այս տարվայ վերև յիշած 6,000 ռուբլ. եկամուտով մտադիր է դպրոցի շինութիւնը բոլորովին նորոգել (որի մասը խոստացել են չիւնեղ պ.պ. Գեորգեան և Կարապետ): Այս բոլորը չի հարկէ շատ ուրախալի է և մեծ պատիւ է թեմական թէ ներկայ հոգաբարձութեանը և թէ ուսուցչական խմբին:

Բայց ինչքան էլ ուրախալի է այս բոլորը, *), Այդ եկամուտը գոյացել է կամաւոր նուէրներից և ոչ ստիպմամբ և ասպարիզի վերցված, ինչպէս մի քանի չարախոհները մտածում են: Բոլորքն բարձր կառավարութեանը վկայականները վերցնողները տալիս են կամաւոր կերպով և ոչ ոք դժուր չէ վերցնում:

այնքան էլ տխուր է և այն, որ մինչև այժմ այդ դպրոցը (ընդհանրապէս առած և մեր բոլոր հոգեւոր դպրոցները) ոչ մի շօշափելի օգուտ չէ տուել: Այդտեղ ուսում աւարտած սաները, կեանքի մէջ այնքան գործնական և կեանքին ու գոյութեանը պիտանի չըջան չեն կարողանում մտնել, որ ասպահովանին իրանց գոյութիւնը. նրանք կամ այս և այն գիւղում և քաղաքում գործակատարի, մանրավաճառի, իսկ ի՞նչ հարուստ են վաշխաւորի պարապմունքն են ընտրում, շատերը, մինչև անգամ, ծանր բեռ են դառնում իրանց ծնողներին վրա, չը ցանկանալով պարապել հոգաբարձութիւնով և պահանջելով բարձր արհեստ, բարձր կոչում:

Կար ժամանակ, երբ այդ դպրոցում սովորեցնում էին հայուսպանութիւն և՛ այդտեղ աւարտած սաները կարողանում էին շատ թէ քիչ ուսուցիչական վաճառականների մօտ հաշուապահի պաշտօն ստանալ, բայց չը գիտեցին ինչ պատճառով, այդ առարկան ահա ընդհանրապէս և այլ ևս չէ աւանդվում: Այո, կրկնում ենք, ցաւալի է, երբ այդ դպրոցում չեն աւանդվում այդ և դրա նման արհեստներ, և այնտեղ աւարտած աշակերտներն էլ տաննակներով ցրված են գիւղերը, ամենպատակ չըջում են, սովորելով ծուլութեան և ծնողների աշխատածով ապրելու: Դժուրագինը հոգաբարձութեանը ի՞նչ այդ նոր և ուրախալի կարգադրութիւնը, կը ցանկանալին, որ այդ վերջին դասաւորում, դռնէ, սովորեցնէին հայուսպանութիւն, նկարչութիւն և ուրիշ դրանց նման արհեստներ, որպէս զի այդ ուսումնաւարտում աւարտած սաները կարողանային, բացի ուսուցչականից, որը այժմ միակ պարապմունքն է այդտեղ աւարտողների համար և որը շատ քիչերն է յաջողվում, պարապել և ուրիշ արհեստներով և պիտանի անդամներ լինէին հասարակութեան համար: Այս հիշում է հոգաբարձութեան համար, այսուհետև մանաւանդ, որ, ինչպէս վերև յիշեցինք, թէ ուսումնաւարանի կառավարութիւնից, որ բաւական քիչ գումարով է կառավարվում և հետևաբար մեծ տնտեսութիւն է արվում և թէ կօնսիստորիայում հաւաքված և այսուհետև հաւաքվելի կամաւոր նուէրներից, որոնք շատ թէ քիչ քանակութեամբ կը լինեն, կարող է բոլորովին ապահով կերպով տանել գործը: Այս երկու օրում սկսվելու են տեղիս թեմական դպրոցի ընդհանրութիւնները:

Մի երկու ամիս սրանից առաջ այստեղի մի քանի պատուաւոր ընտանիքներում միտք էր ծագել հրաւիրել իրանց համար բժիշկ, նրան վճարելով տարեկան վարձ (այդ վարձը բաժանված էր երեք կարգի, 25, 40 և 50 ռուբլի տարեկան), որը պարտաւորված լինէր միշտ յաճախել այդ ընտանիքները, թէ բժշկական օգնութիւն հասցնել հիւանդներին և թէ առաջին առնել այն հիւանդութիւնների, որոնք կարող են առաջ գալ, բնակարանի վատութիւնների, կերակուրների փչաւաւոր, զարգացողութիւններից: Ինչպէս ասում են, վարակող միջոցներից: Բայց չը գիտենք ինչ պատճառով հրաւիրված բժիշկը մինչև այժմ չէ եկած, և, ինչպէս լսում ենք, չէ էլ գալու: Եւ որովհետև այս միտքը գոյելի միտք է, ուստի ցանկանալի կը լինէր, որ այդ միտքը իրագործվէր, բայց գուցէ, ինչպէս ասեցինք, բժիշկը չը գալով՝ չիրագործվի կամ յետաձգվի, այդ հանգամանքում մենք խորհուրդ կը տալինք այդ պաշտօնի համար հրաւիրել այստեղացի, Արիւմի համալսարանի բժշկական ֆակուլտետում այս ձմեռը աւարտած բժիշկ պ. Ալեքսանդր Սիմեոնեան: Գին, որը ահա երկու օր է ինչ եկած է տեղիս Այս ընտրութեան մէջ յիշեալ ընտանիքները սխալված չեն լինի, որովհետև պ. Սիմեոնեանց, ինչքան նրան ճանաչում են նրա ծանօթները, շատ լաւ ուսումնաւարտած է իր առարկան և լաւ հասկանում է, դրան ապացոյց այն է, որ պարոնը, անցեալ տարիներում, ամառվայ արձակուրդներին, գալով այդտեղ շատ յաջող կերպով բժշկել է այն բոլոր հիւանդներին, որոնք նրան դիմած

ՆԱԽԱԿ ԳՈՐԾԱԿՈՒՄԻՑ

Փարիզ, 4/16 մայիսի

Մայիսի 14-ին, չարաքի ժամը, ինչպես ընկերությունները, թիւսիւսեան էֆենդիի հոսանքուն աշակերտները, մի ճաշկերպի կողմից Պալէ Բուս-յիւս կողմից ճաշարանում Այդ ճաշկերպի հրաւիրված էին և ուսանայ ուսանողները: Այդպիսով կրկին մի յարմար առիթ ներկայացաւ փարիզում եղող պոլսեցի հայերի մի յայտնի տեսակին դուրս թափելու իրանց սրտի իղձերը և թնդանելու օդը իրանց ճառարան փրփրներով և ոգևորված ճառարանություններով: Ռուսահայ ուսանողներից շատերը ընդունեցին հրաւերը և համաձայնեցին մասնակցելու այդ ճաշկերպին, թէև և զոջանից շատերը գիտէին նախօրոք, որ այդ ճաշկերպից ոչինչ մի դրական բան չի դուրս գալ, ինչպէս և երբեք էլ ոչինչ չէ դուրս եկել այդպիսի խնջոյքներից, թէև և զոջանից շատերը շատ վատ կարծիք ունեին պոլսեցի հայերի ընդունակությունների վրա, և շատ լաւ գիտեին, որ այդպիսի ժողովատեղիներում պէտք է լինէ նախ հին և մեծ մասամբ անմիտ ֆրանսիացիները:...

Ինչ և իցէ: Սրբ այդ օրը երեկոյան ժամը 7-ին իմ ծանօթներից մէկի հետ միասին մտայ դահլիճը, արդէն համարեալ բոլոր հրաւիրվածները ներկայ էին, թուով մօտ 40 հոգի: Մի բան միայն սկզբից աչքի էր ընկնում. թիւրքահայ ուսանողները կատարելապէս բացակայ էին, բացի երկու-երեքից: Ներկայ էին վաճառականները, կամ Պոլսի ուսուցիչները, վաճառականական աշխարհը: Գահլիճի մէջ ներկայ եղողները մի քանի խմբերի բաժանված խօսում էին: Ինձ հետաքրքրում էր այն հարցը, թէ արդե՞ք ոչ պէտք է խօսի այսպէս ասած պաշտօնական ճառեր, եւ դիմացի իմ ծանօթ ուսանողները ուսանողներից մի մասին և հարցրի այդ մասին. և մինչ նա ինձ մի քանի անորոշ ակնարկներով ներ էր անում, — ահա թիւսիւսեան էֆենդին ամենաախարհիկ կերպով հրաւիրեց հիւրերին բազմելու, աւելացնելով որ հիւրերի տեղերը չեն որոշված, որպէս զի ամեն ոք կարող լինի նստել նրա հետ, ում հետ կամենում է:...

Սկսվեցաւ ճաշը. խորտիկները յաջորդում էին մէկը միւսին. սկզբում խորտի լուովին էր տիրում. այդ լուովինը երբեմն միայն խանդավառ էր ստամոքսամուր պոլսեցի վաճառականի կողմից այս կամ այն կերակրի յատկութեանը ուղղված նկատողութիւններով: Սակայն երբ սկսեցին վաշիւնը դիւսիւսը, և սպասուորները բաժանվելու լցրեցին ֆրանսիական շամպանյայով, այն ժամանակ բոլորի հայեացքները դարձան դէպի թիւսիւսեան էֆենդին: Նա սկսեց ճառել. չնորհալուծված յայտնելով բոլոր ներկայ եղողներին, որ ընդունեցին ճաշկերպին մասնակցելու հրաւերը, էֆենդի ճառարանը յարակցեց, թէ այդ առաջին անգամն է, որ փարիզում այնքան հայեր միասին համախմբվում են, և զովելով այդ «ուրախալի երեկոյն», առաջարկեց ուխտել ամեն տարի այդ օրը ընդհանուր ճաշկերպի կազմելու և միասին համախմբվելու թիւսիւսեան իր ճառի վերջում յոյս յայտնեց, որ զալ տարի անկասկած ներկայ եղողների թիւը աւելի մեծ կը լինի, բացառելով դուրս հետ միասին, որ ամեն մի ձեռնարկութիւն գլուխ է բերվում ոչ միայն դառնից, այլ քիչ-քիչ և այլն, և այլն և այլն: Եւ ուշադրութեամբ հետևում էի այդ բոլոր խօսքերին, որովհետև, պէտք է խոստովանեմ, վճռել էի շատ վաղուց, որքան կարելի է մօտիկից ճանաչել մի Պոլսի եղբայրակիցներին: Ուշադրութեամբ հետևեցի այդ ճառարանութեանը, բայց ոչինչ չը լսեցի այն մասին, թէ ինչն է այդպիսի խմբումը ճաշկերպիների հիւրեր, և եթէ յիշատի կարելի կը լինի ամեն տարի հաւաքվել միայն ուսուցիչ, խմբու և աննպատակ խօսիչ համար, քանի որ այդ բոլոր մարդիկ, միւս օրը միմեանց փողոցում հանդիպած ժամանակ միմեանց չեն և ուղում ճանաչել:...

Քանի որ Ահա կրկնվեցան էֆենդին սկսեց կարգալ իր վաղորդը պատրաստած ճառը: Նա իր ճառը կարգալ ֆրանսերէն և ոչ թէ հայերէն լեզուով: Գուցէ դուք, ընթերցող, կը կարծէք որ նա հայերէն չը գիտէր, ինչպէս որ դա սովորութիւն է մեր ճառարան երիտասարդութեան մէջ: Ոչ. նա հայերէն շատ աւելի լաւ գիտէ, քան ֆրանսերէն: Կրկնվեցան էֆենդիի այդ վարմունքը, դադարեցրէր լեզուով ինձ մի քանի տեղեր, աւելի, որ «այդպիսի մի հանդիսատէր ճաշկերպի ժամանակ պ. կրկնվեցան աւելի լաւ է համարել խօսել ֆրանսերէն լեզուով, այսինքն մի «դիպլոմատական լեզուով», մանաւանդ որ դահլիճի մէջ ներկայ էին մի քանի ֆրանսիացիներ:» Այո, դահլիճի մէջ կային մի քանի ֆրանսիացիներ — սպասուորներ, հասկանալի էր ընթերցող, Ca fait trop de bruit, այդ մի ուրիշ նշանակութիւն ունի, որ, ի հարկէ, ամեն մի հասարակ մասկալայնացու հասկանալով չէ կարող չէ կրկնվեցան էֆենդիի դիպլոմատական լեզուով խօսեցած ճառի իմաստը շատ բարձր էր. նա այն միտքն էր պաշտպանում, որ գիտութիւնը լոյս է, իսկ տղիտութիւնը խաւար, ուստի մենք մեր բոլոր ոյժով պէտք է աշխատենք լուսավորութիւն տարածել:...

Այդ բ ա Ր Ճ ը մտքերը ճառարանը պաշտպանում էր, — թէ և յայտնի չէ. թէ որ հակառակորդը դէմ, — հետեւորդական արուեստի բոլոր պահանջները համեմատ Պ. կրկնվեցան տարրեց, և ապա սկսեց խօսել պ. խան-Բուրալի: Պարոնը հայերէն չիմանալու պատճառով, սկսեց խօսել ֆրանսերէն: Պ. Բուրալի, իր ճառի սկզբում տեղեկութիւններ հաղորդեց իր ճանապարհորդութեան մասին. նկարագրեց թէ ինչպէս նրան ընդունեցին Մարսելում, Մոնպելիէում, Բորդօյում և ուրիշ տեղեր, պատմելով թէ ինչպէս շատ տեղեկութիւն հետաքրքրվում էին իր ասարակութիւններով: Պարոնը իր ճառը աւարտեց գովասանք կարգալով իջնանանին, թիւսիւսեանին, իսկէտէրին և ուրիշ էֆենդիներին: Ապա խօսք տրվեցաւ պ. Տաղաւարեանին, «Գիտական Դարձում» խմբագրին: Պարոնը իր ճառի սկզբում մի քանի կէտեր ասեց ահա տեղեկութիւններ տուեց իր մասին, պատմելով, որ ինքը աւարտեց է իր և մասնագետ տնտես, ապա գնացել է Հայաստան, որտեղ երկար տարիներ ապրելով ծանօթացել է ի մօտոյ հայ ժողովրդի ցաւերի հետ, և այժմ եկել է ֆարիզ, ըստ երևոյթին, բժշկական ֆակուլտետը մտնելու համար: Կենսագրական մասը վերջացնելուց յետոյ, պ. Տաղաւարեան յայտնեց, որ այսօր իրան մի լաւ առիթ է ներկայանում, և ինքը ուղղում է ու լ ա թ ա մ ի ի լ այս ա Ր ժ ա ն ա լ ո Ր և ո ղ դ ա ս է ի ի լ ա ու ա լ այն բոլորը, ինչ որ ծանրացել է իր սրտի և հոգու վրա, և նա սկսեց դուրս թափել: Շատ մահկանացուներ անկասկած առիթ չեն ունեցել լսելու այդպիսի պերճախօսութիւն. պ. Տաղաւարեան շարադարեց իր ունիւնիւնների առաջ հայոց զբաղմունքները, մեծանշան բաները, պէտք է խոստովանել որ շատերը չէին հասկանում այդ բաների և նախադասութիւնները միտքը. բառերին շատ համապատասխան էին և հոեուորի արտասանութեան եղանակները. իւրաքանչիւր ֆրազա նա սկսում էր բարիտոնով, և վերջացնում էր ամենաբարձր դիսկանտով: Ներկայ եղողների մի մասը բերանաբաց դիրք էր բռնել: Եւ ինքս տըր-նում էի ըմբռնել այդ բարձր հիւսկած նախադասութիւնների իմաստը, — բայց իմ ջանքերը ապարդիւն եղան, ինձ սկզբում թուում էր, որ ես եմ անպատրաստ հայերէն լեզուի մէջ այդպիսի բարձր ճառեր հասկանալու, և ես միտքով էի որ անպատճառ այդ ճառը մի իմաստ, մի միտք, մի գաղափար պէտք է որ պարունակի:...

Մակայն չը չիղկնեք, պարոն Տաղաւարեանի ճառը քիչ-քիչ սկսեց հասկանալի դառնալ, երբ նա արդէն շարունակ էր գովասանք. նա ամենից շատ գովեց Ստ. ֆաիդալեանին, իրեն իր ուսուցչին և իրեն ջերմ ազգայնէրի, վերագրեց նրան երկերի գործերը և գաղափարները. մի խօսքով և մի քանի խօսքով կասեց, որ «այդ մի կողմից շատ լաւ եղաւ, ուրովհետև ուսանող խօսողը աւելի պէտք է հայհայեր, քան թէ ներկայ եղողներից շատերին մի հաճելի խօսք ասէր:» Կարճատև լուովինը ընդհատվեց, և ճառարանութիւններին յաջորդեցին կենացները: Վերջապէս, մօտեցաւ բաժանվելու ժամը. «բառեր, բառեր, բառեր» նկատեց իմ ծանօթներից մէկը, երբ պ. թիւսիւսեան սիրալիկ կերպով յայտնեց, որ այժմ ժամանակ է բաժանվելու միմեանցից, յոյս յայտնելով որ ապագայում այդպիսի ճաշկերպից և համախմբումները աւելի բազմամարդ կը լինեն: Եւ ամենքը ցրվեցան տանելով իրանց հետ գուցէ միայն խորտիկներ յիշողութիւնը, այլ և շատերը՝ մի խնայող իրանց ակնանքների մէջ, և մի անհաճոյ հոգեկան տպաւորութիւն:

ԱՐՏԱԿԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

— Զմիւռնիայից, մայիսի 7-ից դուրս են արտասահմանի հայոց մի լրագրիչի հետեւալը. «Մարտիկում մեծ խառնութիւն է ծագել. այնտեղից Յակովբ վարդապետ Շահապալեան բանտարկված է. եկեղեցին փակված է»:

— Պոլսից դուրս են, որ այս տարի ևս Յարութիւն պատրիարքը գնաց շնորհաւորելու Սուլթանի ծննդեան տարեդարձը: Բայց այս անգամ Սուլթանը ինքը անձամբ չընդունեց պատրիարքին, ինչպէս որ այդ սովորութիւն էր նախորդ պատրիարքների ժամանակ, այլ իր սենեկագետին միջոցով յայտնեց պատրիարքին որ ողջոյնները:

— Պոլսից դուրս են, որ Բ. Գրան կազմած չըր-ջաբերականը բոլորական հարցի առիթով ներ-չնչված է անգլիական կառավարութեան կողմից:

— Բրիտանից հեռագրում են, որ բանտները իրանց դործադուլների առիթով սկսեցին դործ-չնչված է անգլիական կառավարութեան կողմից:

— Բրիտանից հեռագրում են, որ բանտները իրանց դործադուլների առիթով սկսեցին դործ-չնչված է անգլիական կառավարութեան կողմից:

— Վրիտէ կղզու ազգային ժողովի քրիստոնէայ պատգամաւորները յայտնեցին Բ. Գրան ներկայ յայտնեցին, որ քրիստոնէայ ազգայնականութիւնը հարկ չի տալ, մինչև որ բաւարարութիւն չի տրվի իր արդարացի պահանջներին:

— Գերմանական թագաժառանգի հիւանդութիւնը, չը նայած բոլոր ձեռք առած միջոցներին, դեռ վտանգաւոր կերպարանք ունի:

— Վիեննայից դուրս են, որ Վիլհելմ կայսրը այս տարի ամառը գնալու չէ Գաշտէին, որտեղ ամեն տարի տննելու էր Ֆրանց-Յովսէփ կայսրի հետ: Գրա փոխարէն Գաշտէնում այս ամառը կը տննվեն միմեանց հետ իշխան Բիւսթարկ և կոմս Կալնթոկի:

— Ամերիկական իրանդական միութեան գլխաւորը հրաւիրում է մի առանձին նամակով Գաղստոնին Ամերիկա, որտեղ ամենքը պատրաստ են փառահեղ ցոյցեր անելու անգլիական ազգի ազատամիտ պետական գործիչին:

— Սաւաբրի միջնաբերդի իրանդական օրինադիւր շարունակվում է քննվել անգլիական համայնքների ժողովում: Արդէն առաջին յօդուածը ընդունված է, և դեռ պահպանողական միակի տրութիւնը դրեղ արգելք չէ հանդիպում կրկին յաջողութիւն ունենալու: Մայիսի 12-ից հետագրում են լօնդօնից, որ ընդունվեցաւ նոր օրինադիւր և երկրորդ յօդուածը: Օրինադիւր քննութիւնը երկար կը տևի:

ԻՍԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիչինեովի մօտ, մի գիւղում նորերում 23 տարեկան մի ուսուցիչ երիտասարդ մարդասպանութիւն գործեց, և այնպիսի միջոցներով դիմեց այդ սպանութիւնը ծածկելու համար, որ այդ դէպքը ահազին աղմուկներ հանեց: Ապահովվելով իր 60 տարեկան մօրը, և կամենալով ծածկել այդ սպանութիւնը, դիակը թաղեց հողի մէջ, որտեղ նա մնաց մինչև 10 օր: Երկու կրկնով որ այդպիսով չէ կարելի բոլորովին ծածկել սպանութիւնը, մայրապալան որդին հանեց հողի տակից դիակը, տարաւ մառանը և նորից թաղեց, բայց այդ էլ ապահով չը համարեց. ուստի քանդեց մառանը, բոլորովին հարթացրեց, վերեց էլ թաւական հող անց, և մինչև անգամ վարեց և սերմ ցանց: Այդ բոլոր կատարելուց յետոյ երիտասարդը յայտնեց ոստիկանութեանը, որ իր մայրը մի տասն օր առաջ գնացել է մօտիկ գիւղը, աղջկայ մօտ, և անհետացել է: Սկսվեցաւ խուզարկութիւն: Մի քանի օր դրանից առաջ երիտասարդը յայտնեց իր քրոջը, որ մայրը գնացել է Օրէստա: Այդ ցոյցմունքների տարբերութիւնը ոստիկանութեանը կասկածելի թուաց, խուզարկեցին երիտասարդի տունը, գտան արեան հեղեղը, բայց մայրապալան որդին բացատրեց, որ այդ արեան հեղեղը մնացել են մի քանի օր առաջ մորթած հաւի արիւնից: Այդպիսով ոչինչ չը յայտնվեցաւ: Անցաւ էլի մի ամիս: Պատահմամբ ոստիկաններից մէկը մի օր ներկայ գտնվելով եղբոր և քրոջ խօսակցութեանը մառանի քանդելու մասին, կասկածեց, որ մօր սպանութիւնը կապ ունի մառանի քանդելու հետ, և հրամայեց փորել վառած տեղը: Երկար փորեցին, և վերջապէս գտան ահազին խուրովեան մէջ դիակը: Երեցաւ որ խեղճ կնոջ գլուխը ջանքալիւծ է հարուստներից: Որդին ներկայ էր, երբ հանեցին դիակը, և չը կորցնելով ստանալով խուզարկեցին բացականչեց՝ «ասում էի, ախր, քեզ, մայրիկ, որ մի գնաց մառանը, նա քանդվում է...» Բայց, ի հարկէ, այդ նկատողութեանը հաւատ չընծայեցին: Երիտասարդը փորեց ուրիշ կերպ խաբել. նա ասաց, որ մայրը մի օր անտրուկտեղից բարձրանալիս, ընկաւ և մեռաւ, և որպէս զի իրան չը մեղադրեն, աւելի լաւ համարեց անհետացնել դիակը: Բայց այդ էլ չօգնեց, երիտասարդին կաշնաւորեցին, և նա խոստովանվեցաւ:

Միտցեալ-Նահանգների մի քաղաքում օրիորդները հիմնել են մի ընկերութիւն, որի նունն է «Երիտասարդների կանոնաւորող ընկերութիւն»: Երիտասարդների վրա ազդելու համար այդ ընկերութեան անդամներ օրիորդները հաստատապէս վճռել են հետամուտ չը լինել (не ухаживать) այն երիտասարդներին, որոնք դործ գործ են անում ողբից խմիչքներ, կամ որոնք ծխում են ծխախոտ: Այդ նպատակին ծառայող ընկերութիւնը այժմ ունի շատ օրիորդ-անդամակիցներ:

ՄԵՇԱԿԻ ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍՏՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՄԵՐՎ, 18 մայիսի: Գեներալ Պաուլկերի յանձնաժողովը քննելով «Սուլթան-Բէկի» ամբարտաւել, անհրաժեշտ համարեց նրան վերանորոգել, ի նկատի ունենալով, որ դրանով Մէրվի օսղիւղը ձեռք կը բերի 600,000 դեսետտին բամբակի մը-շակութեան համար յարմար հող:

ՓԱՐԻԶ, 18 մայիսի: Ինչպէս լսվում է գեներալ Սոսիէ հրաժարելուց ընդունել պատերազմական միջնաբերդ պաշտօնը. այժմ կարծում են, որ ապագայ պատերազմական միջնաբերդ կը լինի 13-դ դարաբանակի հրամանատար Ֆերթոն:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 մայիսի: Պետութիւններին ուղղած թիւրքաց չըջաբերականի առիթով բոլորական դահի վրա մի կամ երկու կանդիդատներ առաջարկելու մասին, «Journal de St. Petersburg» ասում է, որ իրան յայտնի չէ թէ ինչպէս կը վերաբերվեն այդ առաջարկութեանը միւս կարգիւնները, բայց ինչ որ Ռուսաստանին է վերաբերվում, յիշեալ չըջաբերականը չի փոխի նրա արդէն յայտնի և բացորոշ կերպով պատճառաբանած մեթո-մը, որ և է բանակցութիւնների մէջ մտնել այժման խնամակալութեան հետ:

ԿՕՍՏՐՈՒՄ, 19 մայիսի: Հրդեհը ոչնչացրեց մօտ 100 տուն, որոնց թւում կ'օժտաւորվայի շի-նութիւնը և երկու իգական վանքերը:

ՄԵՐՎ, 19 մայիսի: Գլխաւորի ապստամբութիւնը ստատկանում է. մայիսի 4-ին նրանք ջարդեցին էմիրի կանոնաւոր զորաբաժինը, որ բաղկացած էր 1000 հոգուց և վերջին 5 թիւանօթ, բոլոր բեռները և գլխատեցին զօրաբաժնի գլխաւորին: Հիւրատի և նրա զաւաճները ազգաբնակչութիւնը ստատկի յուղված է և պատրաստ է միանալ գլխաւորի հետ:

ՓԱՐԻԶ, 19 մայիսի: Միջնաբերդները վերջնականապէս կազմակերպված է. միջնաբերդի խորհրդի նախագահ նշանակված է Բ Ո Վ Է, ներ-

